

Asia: VN/36421/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annettujen lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esityksessä ehdotetaan uusia leikkauksia asumistukeen. Asumistukeen lisätään varallisuusharkinta sekä tietyt kunnat siirretään asumistuen kolmanteen kuntaryhmään. Lisäksi esityksessä heikennetään eläkkeensaajan asumistukea ja tarkennetaan yrittäjien tulojen huomioimista asumistuessa.

STTK ei kannata tällä hallituskaudella yleiseen asumistukeen ja eläkkeensaajan asumistukeen kohdennettavia leikkauksia. Leikkaukset vaikeuttavat yllättävien elämäntilanteiden huomioimista ja heikentävät asumistuen saajien toimeentuloa. Leikkausten taustalla on ainakin osin keskustelu asumistuen paisuvista menoista. Myös käsillä olevassa hallituksen esityksessä tuodaan esiin, että menot kasvoivat viime vuosikymmenellä asumistukea saavien määrää kasvattavien uudistusten seurauksena. Sen sijaan aivan viime vuosina niin asumistuen kokonaismenot kuin keskimääräinen asumistuki ovat laskeneet.

Käsillä oleva esitys on osa hallitusohjelman vaiheittain etenevää sosiaaliturvan heikentämistä. Leikkaukset toteutetaan ilman hallitusohjelman kokonaisvaikutusten arviointia hankkeiden kohdentumisesta ja vaikutuksista eri henkilöryhmiin. Etuusleikkausten vaikutuksia tulisi arvioida yhdessä esimerkiksi terveydenhuollon palveluiden asiakasmaksujen korotusten ja arvonlisäveron korotuksen vaikutusten kanssa.

Lausuttavaa yleisen asumistuen enimmäisasumismenojen kuntaryhmitäytymisen muuttamisesta (yleisestä asumistuesta annetun lain 10 §)

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että tietyt nykyisin asumistuen toisessa kuntaryhmässä olevat kunnat siirretään kolmanteen kuntaryhmään. Tämä tarkoittaa siirrettävissä kunnissa asuville asumistukea saaville asumistuen heikentymistä. Muutosta perustellaan sillä, että kyseisissä kunnissa tuensaajien todelliset vuokrat ovat keskimäärin muita toisen kuntaryhmän kuntia alhaisempia.

Esitystä on tältä osin täydennettävä. Vuokratasoja koskeva huomio kaipaa tuekseen tilastoihin perustuvaa vertailua, jossa tulisi myös verrata kolmanteen kuntaryhmään siirtyvien kuntien vuokratasoa kolmannen kuntaryhmän vuokratasoon. Uudistus on perusteltu, jos siirrettävien kuntien vuokratason ero toisen kuntaryhmän kuntiin on merkittävä ja jos se toisaalta asettuu lähelle kolmannen kuntaryhmän kuntien vuokratasoa. Tällöin uudistus lisäisi asumistukijärjestelmän oikeudenmukaisuutta eri kunnissa asuvien näkökulmasta. Toisaalta jos siirrettävien kuntaryhmien vuokrataso on korkeampi kuin muissa kolmannen kuntaryhmän kunnissa, herää ennemminkin tarve uudelle kuntaryhmälle kuin kyseisten kuntien siirrolle kolmanteen kuntaryhmään. Samalla uudistuksen toimeenpanossa on varmistettava, että tuensaajille ei tule kohtuuttomia tilanteita asumistuen pienentyessä kuntasiirron seurauksena.

Lausuttavaa yleisen asumistuen varallisuusharkinnasta? (yleisestä asumistuesta annetun lain 13 §)

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Hallituksen esityksessä ehdotetaan varallisuusharkintaan asumistukeen. Tuen määrään vaikuttaviin tuloihin lisättäisiin 20 % varallisuusrajan ylittävän nettovarallisuuden määrästä. Varallisuusharkinta vaikuttaa niihin, keillä on yli 10 000 euroa nettovarallisuus tai yli 20 000 euroa nettovarallisuutta, jos ruokakunnassa on enemmän kuin yksi aikuinen. Tukea ei myönnetä ollenkaan, jos ruokakunnan jäsenten yhteenlaskettu nettovarallisuus olisi vähintään 50 000 euroa. Esityksessä otetaan huomioon erinäisiä varallisuuden muotoja. Merkittävimpänä poikkeuksena on omassa käytössä olevat vapaa-ajan asunnot, joita ei huomioida varallisuusharkinnassa.

Varallisuusharkinnan lisääminen asumistukeen on linjassa aiempien asumistukileikkausten kanssa, mutta voi osaltaan lisätä järjestelmään epäjohtonmukaisuutta ja osaltaan vaikeuttaa äkillisten mahdollisesti vaikeiden elämäntilanteiden huomioimista. Lisäksi varallisuusharkinnan toteuttamistapaan liittyy epäselvyyksiä. Valitut varallisuusrajat niin varallisuusharkinnan alkamisen kuin varsinaisen varallisuusrajan osalta ovat epäselvät. Vapaa-ajan asuntojen arvostamiseen ja huomioimiseen varallisuusharkinnassa liittyy myös ilmiselviä haasteita.

Lausuttavaa eläkkeensaajan asumistuen tuloharkinnan kiristämisestä? (eläkkeensaajan asumis-tuesta annetun lain 11 §)

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

Lausuttavaa eläkkeensaajan asumistuen omaisuuden vaikutuksen kiristämisestä? (eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 12 §)

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

-

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Vaikutusarvioinneissa on tuotu monipuolisesti esiin muutosten vaikutusten asumistuen määrään erilaisissa tilanteissa. Samalla STTK kuitenkin kiinnittää huomiota suomalaisten tilastoaineistojen puutteellisuuteen vastaavissa tilanteissa. Koska rekisteripohjaisia varallisuustilastoja ei juuri ole, on tässäkin hallituksen esityksessä haastavaa arvioida varallisuusharkinnan vaikutuksia. Esityksessä kuitenkin pystytään toteamaan, että varallisuusharkinnan sisällyttäminen asumistukeen leikkaa valtaosan asumistuesta niiden kotitalouksien osalta, joihin muutos osuu. Esimerkiksi yksinasuvilla asumistuesta lähtee keskimäärin 72 prosenttia. Myös kuntaryhmämuutokset laskevat kolmanteen kuntaryhmään siirtyvissä kunnissa asuvien asumistukea.

Yrittäjien tuloa koskevan tarkistuksen osalta vaikutusarviointia olisi syytä täsmentää. Lainsäädännöstä on perusteltua poistaa väärinkäytökset mahdollistavat porsaanreiät. Samalla esityksen perusteella jää kuitenkin epäselväksi, miten paljon väärinkäytöksiä tällä hetkellä tapahtuu. Yritystuloa oli esityksen mukaan huhtikuussa 2024 noin 23 000 kotitaloudella, kun asumistukea sai yli 400 000 kotitaloutta. Esityksessä todetaan, että muutoksella puututtaisiin ”räikeisiin yksittäistapauksiin”.

Esityksen julkisen talouden vaikutukset pitäisi avata nykyistä perusteellisemmin. Tällä erää esityksessä on taulukko 11, joka kuvaa eläkkeensaajien asumistuen muutoksen julkisen talouden vaikutuksia. Myös omaisuusharkinnan ja kuntaryhmien siirron vaikutukset voitaisiin koota vastaavaan taulukkoon, jossa voitaisiin esittää myös hallituksen esityksen muutosten kokonaisvaikutus julkiseen talouteen.

Lausuttavaa muista vaikutuksista?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Esityksessä todetaan, että sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee hallitusten esitysten yhteisvaikutusten arviointia ja se valmistuu syksyllä. On hyvä, että yhteisvaikutusten arviointi tehdään. Uudistusten kannalta valmistumisen ajankohta on liian myöhäinen. Tieto pitäisi olla käytössä jo valmisteluvaiheessa ja parhaimmillaan vaikuttaa tehtävien uudistusten sisältöön.

Lausuttavaa voimaantulosta?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Muutokset tulevat voimaan vuoden 2025 alusta. Samaan aikaan poistuu muun muassa mahdollisuus saada asumistukea omistusasuntoon. Yhä useampien sosiaaliturvavaihtoehtojen astuessa voimaan tulevan vuoden aikana tuensaajille voi muodostua kohtuuttomia tilanteita niin lyhyellä kuin pitemmälläkin aikavälillä. Näihin tilanteisiin tulisi hakea ratkaisuja ihmisten hyvinvointi ja osallisuus keskiössä.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Klikkaa ja lisää otsikko avoimelle kysymykselle

Hallituksen esityksen mukaan tehtävät muutokset ovat paitsi säästötoimi myös edistävät tuen kohdentumista sitä eniten tarvitseville. Kohdentumisen tulkinta on tässä kohtaa perusteeton, joten

maininta tulisi poistaa tai sitä tulisi avata nykyistä enemmän. Kyseessä on leikkaus. Leikkauksen seurauksena vähävaraisimpien osuus asumistukimenojen kokonaisuudesta toki nousee, mutta sitä on vaikea tulkita kohdentamisena, joka vaatisi ennemminkin rahoituksen lisäämistä vähävaraisten asumistukeen.

Laurila Tiinamarju

STTK ry. - Lisätietoja: Tom-Henrik Sirviö, ekonomisti, tom-henrik.sirvio@sttk.fi